

Omväxlande landskap skapar förutsättningar för stora humlepollinerade fröskördar

– exempel från Skornome i Uppland

Bakgrund

”Vi tycker att antalet humlor har ökat under de 5 år som vi odlat klöverfrö” säger Anders Öberg och Ulrika Öberg Hillerius i Skornome ett par mil väster om Uppsala i Uppland. Hela familjen är för övrigt involverad i arbetet. Båda pojkarna arbetar hemma på gården under lediga tider ifrån skolan. Odlingen sker ekologiskt på sammanlagt 195 ha växtodling på gården i Skornome och på arrendena på granngårdarna Hesta och Risslinge. Sammanlagt inklusive beten rör det sig om 225 ha. År 2008 odlas 20 ha rödklöverfrö och 9 ha vitklöverfrö, men ett fält med rödklöver har putsats ned p.g.a. av för mycket ogräs där. 2009 prö-

var man också på fröodling av rödsvingel. Det finns också planer på att utöka fröodlingen, bland annat p.g.a. av det goda resultatet och de goda förutsättningarna för insektpollinering. Medelskörden har legat på ca 150 kg klöverfrö per hektar. Man håller sig till de diploida sorterna av rödklöver och har ej prövat på de tetraploida, som kräver humlearter med speciellt lång tunga för att ge god pollinering.

Anders läser alla broschyrer om klöverfröodling som han får tag på och försöker tänka på alla tips för att gynna humlorna och öka fröskörden. Bland annat har han ställt ut halmbalar som bostäder till humlorna. Han är i färd med att slå vägkanterna, men inte förrän nu i början av juli när humlorna från ån och

Det set bra ut inför fröskörden. Anders Öberg kontrollerar pollineringen av rödklövern.

Gården Skornome i Uppland med blommande rödklöverfält.

dikena borde ha hittat upp till rödklöverfältet bakom gården den vägen. Genom att minska konkurrensen med andra blomväxter under själva klöverblomningen kan man få fler humlor i odlingen. Ändå tills nu har vägrenarna varit bra födosökmiljöer och ledlinjer för humlorna, men nu räcker klöver till.

Förutsättningar för humlor

Det har nog redan framkommit att förutsättningarna för humlor är mycket goda kring Skornome. Landskapet är mycket varierat och fullt med de för Uppland så typiska åkerholmarna. Det är dessutom ovanligt gott om diken, och vägrenarna hålls i blom långt fram på sommaren. Såvaån rinner utmed gårdsgränsen och utmed denna finns det gott om sälgar, som är så viktiga för humledrottningarnas proviantering på våren. Sälgen och vägranterna tillsam-

Det finns ovanligt många öppna diken vars kanter hålls blommande långt in på säsongen. De ger också många möjligheter för boplatser åt humlorna.

mans med hanterliga nivåer av jordbrukets medflora, det som vi kallar åkerogräs, som t.ex. blåklint räcker antagligen till för att hålla en god humlestam. Slånbuskage och andra blomväxter i beteshagarna gör också sitt till som resursväxter för humlorna.

En stor del av gårdens obrukade areal består av vägranter. När de får blomma länge under försäsongen är de mycket viktiga för humlorna som födoplatser.

Kanske finns det också förutsättningar för odling av tetraploid rödklöver med lång blompip. Den hittills så ovanliga klöverhumlan har de senaste åren siktats på andra ekologiskt skötta gårdar i trakten. Med ökad klöverfröodling är den sannolikt på väg tillbaka. Det är ovanligt att en hotad art gynnas av en odling som faktiskt ger mer vinst ju vanligare den hotade arten blir.

Den under lång tid sällsynta klöverhumlan.

Åtgärder för att gynna humlorna

Stödgrödor

Vill man utöka odlingen av rödklöverfrö som blommar mitt på sommaren är det klokt att ha någon massblommande gröda tidigt på säsongen i närheten av fröodlingen. Detta skulle minska risken för en svältperiod under tidig sommar. Det ökar också den tid som humlorna har på sig att hitta till och koncentreras till det område där fröväxterna odlas. Vitklöverfrö är en sådan gröda men den kan inte odlas i samma växtföljd som rödklöver eftersom man då får problem med spillplantor av vitklöver i rödklövern. Odling av vitklöver- och rödklöverfrö i skiljda växtföljder på samma gård är en mycket bra lösning på större lantbruk som Skornome. Insådd av vitklöver och andra blommor i de breda skyddszoner som finns på gården är också en möjlighet. Man kan också i närheten av det kommande rödklöverfältet odla någon blommande växt vars enda uppgift är att stödja humlorna under tiden mellan sälgblooming och maskrosor fram till rödklövern blommar. Honungsört (*Facelia*) är en sådan stödgröda som kan sås tidigt på våren och växer till snabbt. Den ger inte problem med spillplantor i nästa års odling om den slås av innan den fröar, och moderplantan fryser bort under vintern.

Vård av obrukade marker

Man bör också vårda de åkerholmar och obrukade marker som finns genom slåtter och borttagande av höet för att få en tidig ängsflora på dessa och minska gräsdominansen. På så vis har humlorna också mat om utfallet av stödgrödor och fröodlingsväxter inte

går enligt planerna. Blommande träd och buskar bör sparas, såvida de inte brer ut sig för mycket på bekostnad av ängsfloran. Lönn, lind, oxel, rönn, vildapel, ros, skogstry, hallon, gökärt, häckvicker, kråkvicker, olika klövrar, kärringtand, tjärblomster och vitplister är fina näringsväxter för humlorna.

Annars verkar en ekologisk gård i ett insektsvänligt landskap vara tillräcklig garant för en god insektpollinering i fröodlingen.

Text och foto: Mats Wilhelm Pettersson.

Vård av åkerholmar genom slåtter och hållande av blommande buskar är viktig för att minska gräsdominansen och öka pollen- och nektarresursen för humlorna.